

Ключевые слова: моральный вред, физические страдания, моральные страдания, нематериальные блага.

Selezen' S.V. On the question of the definition of "moral hazard." – Article.

The article devoted to the investigation of the concept of moral hazard, based on the analysis of current legislation and existing scientific works of Russian and Russian scientists, as well as the definition of the constituent elements of its content.

Keywords: non-pecuniary damage, physical pain, mental suffering, intangible benefits.

УДК 349.22

Е.О.Скубак

Аспірант кафедри правознавства інституту юриспруденції та міжнародного права Східноукраїнського національного університету ім. В.Даля

ОСОБЛИВЕ ПОЛОЖЕННЯ СУДДІ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

В статті проводиться аналіз правового положення судді в системі трудового права України. Визначено відмінності призначення на посаду судді від загальної категорії державних службовців України. Проаналізовано законодавство стосовно соціальних гарантій та оплати праці суддів в Україні. Запропоновано шляхи вдосконалення матеріального забезпечення та підвищення відповідальності суддів з метою запобігання та протидії корупційних проявів.

Ключові слова: трудові правовідносини, державна служба, суддя, оплата праці, заробітна плата, корупція.

Суспільство, тобто народ України, за Конституцією є єдиним сувереном влади. Реалізація цих владних повноважень можлива, насамперед, за умов забезпечення верховенства права, коли сама держава підкоряється праву при наявності незалежної судової влади. Для правової держави необхідно, щоб судді були наділені делегованою їм суверенною владою, яка дає можливість бути незалежними при прийнятті рішень в межах їхньої юрисдикції, які можуть бути відмінені лише рішеннями вищестоящих судів. Таким чином, не можна уявити демократичного суспільства без незалежної судової влади. Саме вона має забезпечити людині і громадянину доступ до незалежного та неупередженого суду й такого судочинства, яке б їхні права та свободи визначало виключно на підставі доведених фактів і закону.

Всі розвинені країни світу дуже ретельно ставляться до формування судового корпусу винаходячи кращих представників юридичної науки.

Суддя та залучені для здійснення правосуддя представники народу є носіями судової влади в Україні, які реально здійснюють правосуддя. Судді є посадовими особами судової влади, яких у конституційному порядку наділено повноваженнями здійснювати правосуддя й виконувати свої обов'язки на професійній основі в Конституційному Суді і судах загальної юрисдикції [3].

Статус суддів - це сукупність прав і обов'язків, закріплених чинним законодавством стосовно порядку обрання суддів, їхніх повноважень, гарантій їхньої діяльності та відповідальності. Статус суддів закріплено та гарантовано Конституцією України, Законами України "Про судоустрій і статус суддів", "Про Конституційний Суд України" [2].

Судді в своїй діяльності є незалежними, підкоряються лише законові й нікому не підзвітні. Держава охороняє незалежність суддів і забезпечує це особливим порядком їхнього обрання (призначення), зупинення їхніх повноважень і звільнення з посади; характерною процедурою з присвоєння військових звань суддям військових судів; передбаченою виключно законом процедурою здійснення правосуддя; таємницею прийняття судового рішення й заборорою її розголошення; заборорою під загрозою відповідальності втручатися до здійснення правосуддя; встановленням відповідальності за nepовагу до суду чи судді; правом на відставку; недоторканністю суддів; створенням необхідних організаційно-технічних та інформаційних умов для діяльності судів, матеріальним і соціальним забезпеченням суддів відповідно до їхнього статусу; особливим порядком фінансування судів; системою органів суддівського самоврядування, на відміну від загальнодержавного процесу управління [2].

Статтею 127 Конституції України визначено, що правосуддя здійснюють професійні судді та в установлених законом випадках - народні засідателі й присяжні. Професійні судді не можуть належати до політичних партій і профспілок, брати участь у будь-якій політичній діяльності, мати оплачувану роботу, крім наукової, викладацької та творчої [1]. Таким чином Основний закон держави, ураховуючи особливу відповідальність судді під час здійснення професійної діяльності, створює притаманні лише суддівському корпусу обмеження для незалежного здійснення правосуддя, бо специфіка судової діяльності потребує, крім додержання засад судочинства, ще й позбавленого політичної пристрасті суддю, дотримання вимог несумісності. Належність судді до будь-якої партії небезпечна для правосуддя. Необхідну за законом політичну нейтральність судді не може бути зведено тільки до формальних заборон його зв'язків із політичними партіями й рухами. Взагалі можливі й інші прояви суддею його політичних симпатій або антипатій (надання матеріальної підтримки певним партіям, участь у вуличних демонстраціях, агітація за кандидатів у депутати тощо). Все це - акції політичного характеру, й суддя має залишатися осторонь них. Якщо ж його політична заангажованість перетворюється на постійний

фактор, на тлі якого він продовжує виконувати свої професійні суддівські обов'язки, то, незалежно від відсутності в судді формального членства в партії або русі, цілком правомірним є порушення питання про припинення його суддівських повноважень.

На посаду судді кваліфікаційна комісія суддів може рекомендувати громадян України, які досягали 25-річного віку, мають вищу юридичну освіту й стаж роботи в галузі права не менш як три роки, проживають в Україні не менш як десять років і володіють державною мовою [2].

Необхідною умовою для зайняття посади судді будь-якого Складу суду є складання кваліфікаційного екзамену. Цю умову не поширено на осіб, які мають відповідний стаж роботи на посаді судді, давність якого не перевищує одинадцяти років.

Щодо припинення повноважень судді є підстави, які пов'язано з порядком проходження державної служби (закінчення строку повноважень, досягнення пенсійного віку, переведення чи обрання судді на іншу посаду, письмова заява про відставку або звільнення з посади за власним бажанням), негативними життєвими ситуаціями (смерть судді або оголошення його рішенням суду, що набрало законної сили, померлим; набрання чинності рішенням суду про визнання судді безвісно відсутнім тощо), професійною непридатністю (звільнення в порядку дисциплінарного провадження за професійною невідповідністю).

Невід'ємною гарантією належного здійснення правосуддя є створення необхідних матеріального забезпечення для суддів. Як зазначила Болотіна Н.Б., оплата праці – чи не найважливіша категорія в системі умов праці. Гідна оплата праці стимулює до сумлінного та неупередженого ставлення до виконання своїх обов'язків [6, с. 375].

В період становлення української державності під час розпаду СРСР, одним із перших науковців, ким було піднято питання гідного матеріального забезпечення корпусу суддів з метою здійснення ними правосуддя на якісному рівні, був Є. Смоленцев, який зазначив, що матеріальне забезпечення судді повинно бути достатнім, узгоджуватися з економічними умовами, що змінюються в країні [8, с. 5].

На даний момент матеріальне забезпечення судді складається, відповідно до Закону України «Про судоустрій і статус суддів», а саме, з посадового окладу та різноманітних доплат.

Особлива система оплати праці суддів регламентується Конституцією України та розділом IX Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Стаття 129 даного Закону зазначає, що суддівська винагорода складається з посадового окладу та доплат за вислугу років, перебування на адміністративній посаді в суді, науковий ступінь та роботу, яка передбачає доступ до державної таємниці. Посадовий оклад судді місцевого суду встановлюється в розмірі 15 мінімальних заробітних плат, визначених законом. Зазначений розмір окладу запроваджується поетапно: з 01.01.2013 – 10 мінімальних заробітних плат, з 01.01.2014 – 12 мінімальних заробітних плат, з 01.01.2015 – 15 мінімальних заробітних плат.

Посадові оклади суддів апеляційного суду, вищого спеціалізованого суду та Верховного Суду України й Конституційного Суду України встановлюються пропорційно окладів місцевих суддів з нарахуванням коефіцієнтів: 1,1, 1,2 та 1,3 відповідно.

Що стосується виплат за вислугу років, то за наявністю стажу роботи до 5 років, вона складає 15 %, більше 5 років – 20 %, більше 10 років – 30 %, більше 15 років – 40 %, більше 20 років – 50 %, більше 25 років – 60 %, більше 30 років – 70 %, більше 35 років – 80 % щомісяця. Крім того, передбачені доплати за науковий ступінь кандидата або доктора наук у розмірі 15 % та 20 % посадового окладу судді. Ще одним видом доплат для суддів є доплата за роботу із секретними документами, яка становить 5 % посадового окладу за роботу зі ступенем секретності «таємно», та 10 % посадового окладу за роботу із ступенем секретності «цілком таємно». Проте законодавець не передбачив доплат суддям за знання іноземних мов та премії.

Таким чином можна зробити висновок, що діючий Закон України «Про судоустрій і статус суддів» значно посилив соціально-економічні гарантії судового корпусу України, що цілком співпадає з положеннями Європейської хартії про статус суддів п. 6.1. якої передбачає право суддів на «винагороду, рівень якої повинен бути таким, щоб вони були захищені від тиску при ухваленні ними рішень і в роботі взагалі, тобто щоб не білі урізани їх незалежність і безсторонність». Згідно вимог Хартії розмір винагороди може залежати від стажу, характеру обов'язків, виконання яких доручається суддям у професійній якості, і в важливості завдань, покладених на них.

З метою запобігання та протидії корупції у такий важливій гілці влади як судова, соціальне забезпечення працівників суду необхідно бути конкурентоспроможним на ринку праці та створювати зацікавленість з боку державних службовців у якісному та ефективному виконанні своїх обов'язків. Зайняти посаду судді повинні прагнути найкомпетентніші, підготовлені, висококваліфіковані фахівці в галузі права, а високі оклади повинні бути стимулом для неупередженості, незалежності та отримання якісних результатів їх роботи з боку суспільства. На мій погляд законодавець повинен оцінювати роботу суддів не тільки з огляду на вислугу років, наявність наукового ступеню та наявність доступу до державної таємниці, але і брати до уваги кількість прийнятих суддею рішень, розглянутих клопотань, скарг щодо незаконно винесених ухвал та скасованих вироків з боку вищої інстанції. Кожне скасоване рішення та обґрунтована скарга повинні вираховувати із посадового окладу декілька відсотків винагороди. Таким чином суддя буде нести матеріальну відповідальність у тих випадках, коли дисциплінарна відповідальність може не настати у зв'язку із неможливістю довести наявність прямого або непрямого наміру приймати рішення, яке буде скасоване вищою інстанцією. Також, вважаю, що законодавець повинен заохочувати знання суддею іноземної мови, бо Україна, крокуючи до європейських цінностей все більше перетинається з інозем-

ними фізичними та юридичними особами, все більше іноземних громадян відвідують України з метою навчання, туризму, бізнесу та з інших мотивів. Таким чином, залучення перекладача до судового процесу з метою перекладу документації, складеної іноземною мовою, або роз'яснення суті справи іноземному громадянину, вимагає не тільки більшого часу для його залучення, але і додаткових видатків з держаного бюджету.

Підсумовуючи викладене, вважаю, що у зв'язку з тим, що посаду судді не можна цілком віднести до категорії державного службовця у зв'язку із специфікою його роботи, особливим правовим положенням та законодавчим відокремленням судової влади від виконавчої влади. Вважаю що законодавець повинен внести доповнення до Закону України "Про судоустрій і статус суддів", в якому б був затверджений вичерпний перелік соціальних гарантій судді та міра відповідальності за негативні показники у професійній діяльності, яка б виражалась не тільки в дисциплінарних стягненнях але і в стягненнях матеріального характеру.

Література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 30. – ст.141.
2. Закон України „Про судоустрій і статус суддів” // 07.07.2013 р., № 3553-VI // Відом. ВРУ.- 2010. - № 41-42, 43-45. – Ст. 529.
3. Суд, правоохоронні та правозахисні органи України: Навчальний посібник / В.С. Ковальський (керівник авт. колективу), В.Т. Білоус, С.Е. Демський та ін.; Віда. ред. Я. Кондратьєв. — К.: Юрінком Інтер, 2002. — 320 с. - Правоохранительные органы
4. Іншин М. І. Проблеми правового регулювання праці державних службовців України: Автореф. дис. д-р юрид. наук: 12.00.05. – К., 2005. – 40 с.
5. Лазор Л.І. Нові пріоритети юридичної науки. Актуальні проблеми права: теорія і практика. Збірник наукових праць № 22. - Луганськ: СУНУ ім. В.Даля, 2011 – 640 с., С. 9.
6. Болотіна Н.Б. Трудове право України: підруч. Н.Б. Болотіна. – 3-тє вид., стереотип. – К.: Вікар, 2005. – 725 с.
7. Концепція адаптації інституту державної служби в Україні до стандартів Європейського Союзу / затв. Указом Президента України від 05.03.2004 р., № 278 // Офіц. Вісн. Україн. – 2004. - № 10. – Ст. 578.
8. Смоленцев Е.А. Слово о труде / Е.А. Смоленцев // Вестн. Верхов. Суда СССР. – 1991.- № 1.- с. 4 - 6.
9. Європейська хартія про статус суддів // Рос. юстиція. – 1999. - № 7. – с. 2-4.

Скубак Э.А. Особое положение судьи в системе государственной службы Украины. – Стаття.

В статтє проводиться аналіз правового положення судьи в системє трудового права України. Определєны различия назначения на должность

судьи от общей категории государственных служащих Украины. Проанализировано законодательство относительно социальных гарантий и оплаты труда судей в Украине. Предложены пути совершенствования материального обеспечения и повышения ответственности судей с целью предотвращения и противодействия коррупционным проявлениям.

Ключевые слова: трудовые правоотношения, государственная служба, судья, оплата труда, заработная плата, коррупция.

Skubak E.O. The special position of the judge in the civil service of Ukraine. - Article.

The article analyzes the legal status of judges in the system of labor law in Ukraine. Detected the differences between judges and the general category of civil servants appointment in Ukraine. Analyzed the legislation of social security and remuneration of judges in Ukraine. Proposed the ways of judges material security improvements and judges responsibility increase with the purpose of preventing and combating corrupt practices.

Keywords: labor relations, civil service, the judge, salaries, wages, corruption.

УДК 346.1

*Ю.М.Сидоренко ,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри правознавства
Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля*

ЗМІНИ В НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ОСНОВАХ СУЧАСНОЇ ЕКОЛОГО-СОЦІАЛЬНОЇ РЕФОРМИ УКРАЇНСЬКОГО СЕЛА

Розглянуто особливості формування та визначено етапи створення сучасної нормативно-правової бази еколого-соціальної реформи українського села. З'ясовано, що розвиток нормативно-правової основи реформування здійснювався на єдиних юридичних принципах аграрного, земельного та екологічного права, та виходив з конституційного положення про те, що людина є найвищою цінністю українського суспільства.

Ключові слова: аграрне, земельне, екологічне право; екологічна політика; соціальна політика в українському селі; закони України; підзаконні акти.

Становлення громадянського суспільства в Україні нерозривно пов'язане з верховенством права та пріоритету людини як найвищої цінності соціуму. Це стосується і окремих галузей правової діяльності держави. Складність продовольчої безпеки, екологічна незахищеність населення та його соціальна захищеність в умовах системної кризи обумовлюють під-